

Noodopgraving Kasteel van Groenendaal, juli 2006. Petra Boekstal, tel 02-538.63.30

Voorgeschiedenis.

In 2004 werd ik aangesteld voor de bouwhistorische studie van het Kasteel van Groenendaal. De huidige archeologische missie vloeit voort uit de eerdere opdracht. Het Kasteel van Groenendaal krijgt een nieuwe bestemming en ten zuiden van het kasteel zal een nieuw gebouw worden opgericht. Deze constructie zal de archeologische bodem aantasten en daarom is het vereist een noodopgraving uit te voeren. De opgraving zou door het archeologische team van Monumenten en Landschappen worden uitgevoerd, maar door allerlei factoren, bleek het team tijdens het bouwverlof niet beschikbaar te zijn. Omdat de bouwheer wilde voorkomen dat het dossier andermaal nog eens een vertraging zou oplopen, deed men beroep op mij maar dit keer in hoedanigheid van archeoloog. Het is in dit verslag niet de bedoeling de bouwhistorie van het kasteel van Groenendaal opnieuw te bespreken, maar het lijkt belangrijk nog eens kort op de ontstaansgeschiedenis van de priorij en op de meest belangrijke iconografische bronnen in te gaan.

Situering en geografie van Groenendaal

Groenendaal ligt in het Zoniënwoud, op 7 kilometer ten zuidoosten van Brussel en vormt een onderdeel van de gemeente Hoeilaart in Vlaams-Brabant.

Het Zoniënwoud ligt op een plateau in het noorden van de Brabantse leemstreek. Dit plateau strekt zich uit langs twee rivieren de Zenne (westen) en de Dijle (oosten).

Het Zoniënwoud vormt zowel het meest uitgestrekte bos van de Brabantse Leemstreek als het grootste beukenbos van België met een oppervlakte van 4383 hectare.

De vallei die bekend staat onder de naam Groenendaal (Viridis Vallis) ligt aan de rand van het Zoniënwoud, nabij de plaats waar de Ijse op een diepte van circa 60 à 70 meter ontspringt en door het domein stroomt.

Korte geschiedenis van de priorij van Groenendaal

De definitieve stichting van de priorij van Groenendaal gaat terug op een schenking van hertog Jan II van Brabant in 1304. In de akte schenkt de hertog een huis en grond aan Johannes (of Jan) vanden Bossche. Na het overlijden van vanden Bossche betrekken achtereenvolgens Arnoldus van Diest en Lambertus de kluis. Traditioneel worden er drie namen verbonden aan de stichting van de priorij op 16 april 1343 namelijk die van Vranck van Coudenberg, Jan Hinkaert en Jan van Ruusbroec.

Groenendaal trad vervolgens toe tot de orde van de kanunniken van Sint-Augustinus (1349) en stond vanaf toen onder het geestelijk gezag van de abdij van Saint-Victor te Parijs.

De roem van Groenendaal is onlosmakelijk verbonden aan de geschriften van Jan van Ruusbroec (1293-1381). Ruusbroec verwoordde zijn ideeën in het Diets (de Brabantse volkstaal) omdat hij meende op deze manier ook de ruime groep leken en kleine geestelijken te bereiken die geen Latijnse vorming hadden genoten.

Uit de bronnen is bekend dat er rond 1344 een kapel werd ingewijd, maar waarschijnlijk vond er een geleidelijke bouwontwikkeling van dit godshuis plaats en stond er sinds circa 1400 een kloosterkerk. Vanaf 1412 sloot Groenendaal zich aan bij het kapittel van Windesheim.

In 1435 ging het klooster door de onoplettendheid van Johannes de Grymmerdinghen (werkzaam in de brouwerij en in de bakkerij) in vlammen op¹. Na deze gebeurtenis verkocht men zoveel mogelijk aflaten om daarmee de nieuwbouw te financieren en de wederopbouw van de priorij duurde tot 1457. De kerk werd in de periode van 1467-1483 vergroot².

Een opvallend element in de ontwikkeling van de priorij van Groenendaal is de sterke invloed van de hertogen van Brabant.

Zowel in de 15de als 16de eeuw kreeg de priorij vele hooggeplaatste gasten op bezoek. In september 1486 verbleef Maximiliaan van Oostenrijk meermaals te Groenendaal en in 1497 vertoefde Filips de

¹ Erkens, M., Drie Augustijnerpriorijen in Zoniën, in Eigen Schoon en de Brabander, LXIV/ 7.8.9 (1981), blz.21

² Janssens, L., et Persoons, E., Les prieurés en forêt de Soignes 1989, blz. 25

Schone er. De vorsten zorgden ervoor dat het klooster rijkelijk bedeed werd en zo groeide de priorij uit tot een grootgrondbezitter en een belangrijk intellectueel centrum van Brabant.

Keizer Karel bezocht Groenendaal tussen 1514 en 1550 regelmatig. Tijdens het laatste bezoek van Keizer Karel in 1556 verbleef hij samen met zes andere gekroonde staatshoofden te Groenendaal³. Aan dit belangrijke bezoek herinnerde jarenlang een eik (de eik der zeven gekroonde hoofden) die tot aan de afbraak van het klooster in ere werd gehouden. Maar ook de naam van de oostelijke vijver (Keizer Karelvijver) herinnert nog altijd aan deze belangrijke gebeurtenis. Filips van Kleef, heer van Ravenstein zorgde ervoor dat de vele hoge gasten in een passend gebouw onthaald konden worden. Hij liet in 1519-1520 de "aula imperatoris" of keizerszaal oprichten. Deze zaal lag in het verlengde van de kerk en vanuit de keizerszaal had men door middel van een smalle doorgang een directe toegang tot het koor van de kerk. Vanaf 1570 gebruikte men de keizerszaal of het huis van Ravenstein minder regelmatig en daardoor raakte het gebouw geleidelijk aan in verval.

Gedurende de godsdienstoorlogen werd de priorij geplunderd (1572) en tijdens deze onrustige periode (vanaf 1578 tot 1606) verbleven de kloosterlingen uit Groenendaal in hun refugehuis te Brussel.

Hertog Albrecht en aartshertogin Isabella frequenteerden Groenendaal regelmatig en ondersteunden de herstelwerkzaamheden aan diverse gebouwen waaronder het huis van Ravenstein⁴. De aartshertogin was eveneens verantwoordelijk voor de oprichting van de Kapel O.L.V van Loreto in 1622 en voor de aanleg van de dreef (1629) die haar naam droeg. De aanplanting van deze dreef veranderde in 1783 doordat de bomen gekapt werden en er een nieuwe aanplanting werd voorzien⁵.

Vanaf het eind van de 17de eeuw vond er een langzaam verval plaats en in de 18de eeuw volgt de definitieve opheffing van het klooster van Groenendaal.

In 1728 werd de "aula imperatoris" of het huis van Ravenstein gesloopt.

Een zelfde lot trof het kleine pandhof van het klooster. De exacte datum van de sloop is niet bekend maar op de Ferrariskaart uit 1769 ontbreekt de pandhof en de afbraak is dus niet aan de opheffing van het klooster in 1784 toe te schrijven. De functie van het gastenverblijf in dit pandhof verplaatste zich door deze ontwikkeling naar het voorste deel van het grote pandhof.

Het is onder Andreas Van Wilder, ingetreden in 1755 en gekozen tot prior in 1779, dat het monumentale klooster in verschillende stadia opgeheven en gesloopt zal worden.

Tijdens de Oostenrijkse tijd vond de eerste opheffing van de priorij van Groenendaal plaats, het edict van Jozef II van 17 maart 1783 besliste dat zijne majesteit meende dat dit geen nuttig klooster was. De uitvoering van dit edict werd een jaar later in werking gesteld op 13 april 1784. Aangezien er niet direct een herbestemming voor het gesupprimeerde klooster voorhanden bleek te zijn, ging men over tot de sloop van een groot deel van de gebouwen. Slechts een aantal gebouwen kregen een nieuwe functie. Eén gebouw zou dienst gaan doen als woonstede voor de inspecteur en de boswachters van het Zoniënwood.

Het grootste deel van de priorij werd echter in 1786 gesloopt en de uitgebreide registratie van de te verhandelen bouwmaterialen vormen een bijzonder interessante bron van informatie.

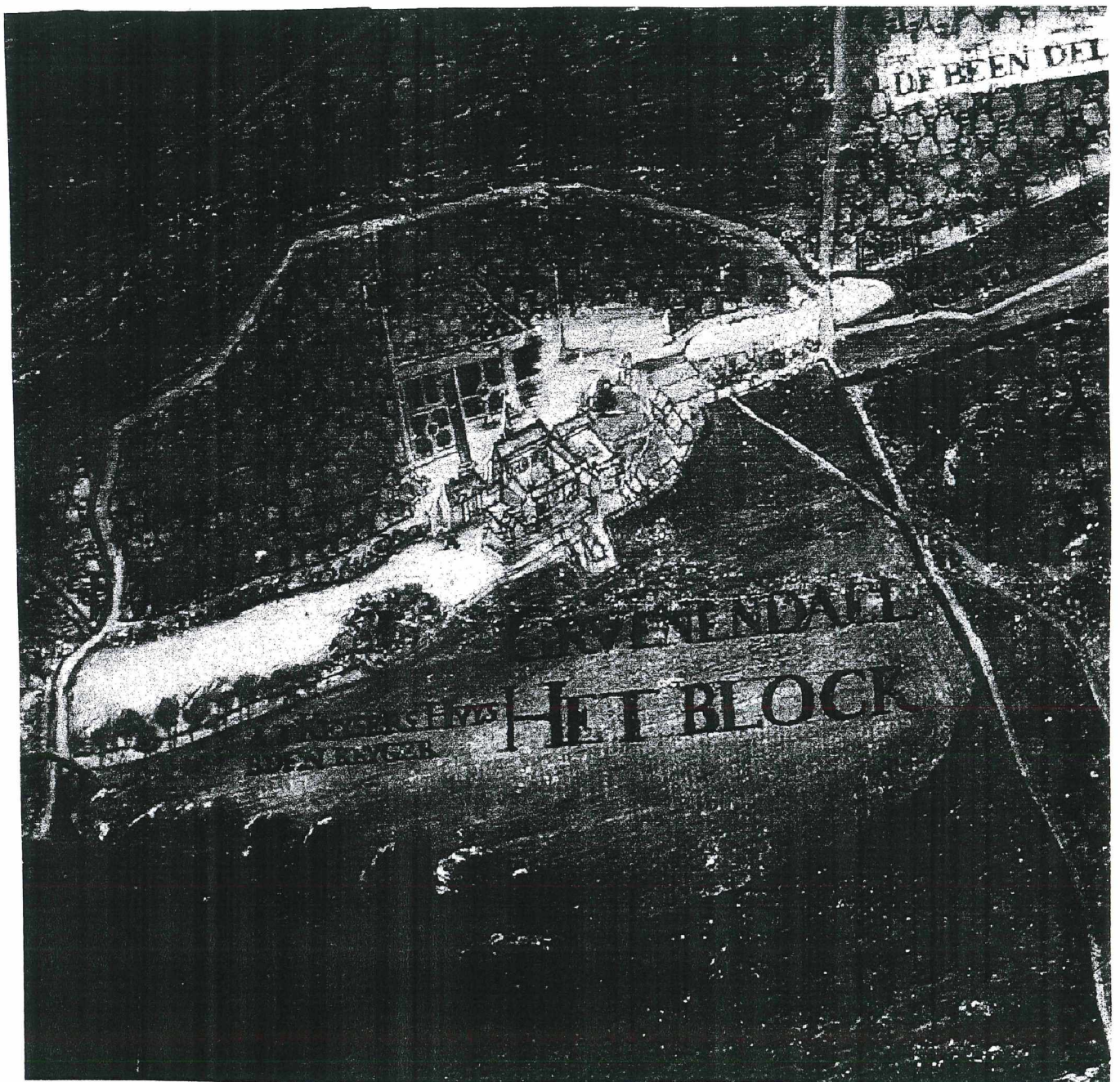
Kaartmateriaal

In verband met de noodopgraving, werd het beschikbare kaartmateriaal nog eens nader bestudeerd. Door middel van twee bekende kaarten (Hollar en van der Stock) weten wij dat er op de plaats van de huidige opgraving een neerhof stond. Dit neerhof bestond uit meerdere gebouwen zoals een aantal

³ De Ridder, P., Erkens, M. Persoons, E., De luister van Groenendaal Ruusbroec, Gemeentekrediet, Brussel, 1993, blz.66. Namelijk de zoon van Karel, Filips II, zijn zuster Eleonara, vrouw van Frans I van Frankrijk en Maria van Hongarije, zijn broer Groothertog Ferdinand uit Oostenrijk en diens vrouw en zijn beschermeling Muley-Hassan uit Tunesië.

⁴ ARA, Werken aan het hof 360, dit archief handelt volledig over de restauratiewerken aan het huis van Ravenstein in 1623-24 en bevat bovendien een ontwerp-tekening.

⁵ De Ridder, P., Erkens, M. Persoons, E., De luister van Groenendaal Ruusbroec, 1993, blz.67

Kaart van het Zoniënwoud van Ignatius van der Stock uit 1661.
Algemeen Rijksarchief in Brussel. Permanent tentoongesteld in de inkomhal van het archief.

schuren en stallen. Vermoedelijk plaatste men het huidige kasteel op één van de funderingen van die voormalige gebouwen? Om een inzicht in de locatie te krijgen, bespreek ik de volgende plannen nog eens kort:

Vogelzicht op de priorij van Groenendaal uit 1649

De gravure van Hollar (afb. 1) maakt gebruik van het vogelperspectief om de gebouwen van het klooster weer te geven. Door dit perspectief kijkt de toeschouwer vanuit de lucht neer op het oorspronkelijke gebouwenpatrimonium en het landschappelijke kader waarin het klooster zich bevond. Aan de hand van de bijschriften kunnen de verschillende gebouwen geïdentificeerd worden. Omdat deze studie zich alleen concentreert op de locatie ten zuiden van het huidige kasteel, schenk ik slechts aandacht aan het neerhof op de tekening. Voor de beschrijving van de overige gebouwen, verwijs ik naar de bouwhistorische studie uit 2004.

Links op het voorplan kan het poortgebouw (nr. 19) waargenomen worden en in de nabije omgeving van dit pand bevonden zich drie andere gebouwen. Het gebouw onder nr.21 omschrijft men als Horreum dus een voorraadkamer, korenschuur of pakhuis. Op deze kaart schijnt voor het parallel ernaast lopende gebouw geen afzonderlijk nummer aangebracht te zijn. Een stuk verder (ten zuiden) ligt het gebouw nr. 20 dit deed klaarblijkelijk dienst als stal. De plaats van het neerhof lijkt voor een deel overeen te komen met de locatie van het huidige "kasteel van Groenendaal".

Een tweede kaart uit de 17 de eeuw (Kaart van Ignatius van der Stock uit 1661) (afb. 2) geeft eveneens een beeld over de plaats van het neerhof ten opzichte van de vijver. Op dit plan lijken de gebouwen tot de vijver door te lopen.

De opgraving

Deze archeologische noodopgraving vond op deeltijds basis plaats, vanaf 4 juli tot 28 juli. Het Agentschap voor Natuur en Bos zorgde voor de logistieke ondersteuning en afwisselend onderhielden Dirk Pauwels en Els Patrouille vanuit de afdeling Monumenten en Landschappen contact met mij. De eerste werkweek van 4 tot en met 7 juli liep gelijk met de laatste werkweek voor het bouwverlof en in deze week trokken wij het werkvlak met behulp van de graafmachine open. Aangezien er eerder een proefsleuf door Katrien van Izegem van Monumenten en Landschappen was aangelegd, werkten wij vanuit het westen naar het oosten langs deze sleuf verder. De proefsleuf toonde namelijk al enkele muren.

Bij het opentrekken van het vlak van circa 44 meter lang, leek de concentratie van bewoningssporen zich te concentreren in het westelijk deel van het opengetrokken putvlak.

Aan de noordkant van de put liep ter hoogte van het profiel een recente muur, waarschijnlijk functioneerde deze ruimte als citerne of als ruimte voor een brandstoftank. De binnenkant van deze ruimte was gecementeerd.

Aan de zuidkant van de put troffen wij een recente baksteen constructie aan en er werd besloten deze constructie te laten staan, omdat het bijdroeg aan de stabiliteit van de putwanden. De plaats van deze muren komt overeen met de positie van de voormalige garage.

Hoe meer de graafmachine naar het oosten trok, hoe duidelijker het voor mij was dat dit een minder interessant deel van de noodopgraving ging zijn, gezien het feit dat daar tot enkele weken geleden de aanbouw uit 1929 had gestaan. Voor de oprichting van deze vleugel had men natuurlijk in het verleden ook de grond al verstoord.

Bij het verdiepen rondom de aangetroffen muren (westkant opgraving) vonden de jobstudenten meerdere stukken geglazuurde tegels, een geribde rand van een kruik, een stuk glas en botmateriaal.

De volgende dagen concentreerden wij ons zowel op de muren in het westen van de put als op de gehele verdieping van het oppervlak. Er werd een noord-zuid lopende funderingsmuur (nr.001) aangetroffen van circa 1.10 breed. Een tweede smallere oost-west georiënteerde funderingsmuur (nr.002) vormde een hoek met de noord-zuid muur. Bovendien stond er aan de noordkant op deze muur

een verhoogde baksteenmuur (nr.003). Deze muur werd door een verstoring (vroeger aanleg riool) verdeeld in een westelijk en oostelijk deel.

Gedurende de eerste werkweek (6 juli), startte een onderaannemer met het plaatsen van een grondbemaling. Wij hadden bij het verdiepen van de put tot dan toe last van het snel stijgende grondwater en moesten ons meermaals verplaatsen om zonder al te aanzienlijke waterproblemen verder te kunnen graven.

Er werd tot op de maagdelijke bodem (zandlaag) mechanisch gegraven en deze donkergele zandlaag bevatte relatief veel stukken ijzerzandsteen. De muren stonden op deze laag gefundeerd.

Het is opvallend dat de funderingsmuren zeer onregelmatig van opbouw zijn. Bovendien werden er allerlei verschillende afmetingen en materialen in deze muren verwerkt zoals baksteen, ijzerzandsteen en stukken natuursteen. De zijanten van de muren werden voorzien van een dikke gele mortellaag. De muren lijken uit recuperatiemateriaal te zijn samengesteld. Op sommige plaatsen rust de funderingsmuur zoals beschreven op aanzienlijke stukken ijzerzandsteen.

Binnen de gecreëerde ruimte van de muren (nr.004) werd een hoeveelheid botmateriaal, een basis van een steengoed kruik (zie bijgevoegd fotodossier), recent aardewerk en een groot stuk witte natuursteen opgegraven.

Aan de noordoost kant van de put werd tijdens het mechanisch verdiepen een compacte zwarte laag aangetroffen, hier bevonden zich veel aardewerk scherven en leien in. Omdat de laag veel te nat was, werkten wij pas later aan dit spoor (nr.009) verder.

De oost-west georiënteerde funderingsmuur (nr.002) met verhoogde baksteenmuur (nr.003) werd verder blootgelegd. De bakstenen zijn alle kops gelegd en aan de noordwestkant van de muur herkende ik op twee niveau's vloertegels. In feite vond ik dit fenomeen nogal vreemd uitgaande van het feit dat dit de hoek van een voorraadkamer, korenschuur of pakhuis zou zijn. In een dergelijke ruimte verwacht je niet direct tegelvloeren? Zowel muur 001, als 002 en 003 zijn op meerdere plaatsen verstoord doordat men tijdens de 20ste eeuw een rioolbuis onder deze muren heeft aangelegd.

De tweede opgravingsweek hebben wij ons onder andere geconcentreerd op het verdiepen van de put ten noorden van de muur nr.002 en wij verdiepten het vlak nr.005 tot aan het zandniveau. Wij hebben daarbij gebruik gemaakt van een tractor, omdat er handmatig teveel grond weggehaald moest worden. Klimatologisch hebben wij met een erg hete juli maand te maken gehad en de gemiddelde temperatuur lag rond de 30°C.

In deze tweede week schonken wij tevens aandacht aan het egaliseren van de profielwanden. Dit is door het feit dat er zeer veel baksteen en andere steenachtige materialen in de lagen zitten niet evident. Ten oosten van muur nr.001 werd het vlak geschaafd, zodat eventuele sporen in de zandgrond goed waarneembaar zouden worden.

Tijdens de derde werkweek kwam Els Patrouille opnieuw ter plaatse. Zij evalueerde en besprak aandachtspunten en leende meetlinten en plastic zakken uit.

De adviezen concentreerden zich op het verder opschaven van het vlak en het recht maken van de profielwanden.

Vooraf het in het noordoosten gelegen zwarte vlak nr.009 waarin veel aardewerk en leien zaten, was het erg moeilijk te verdiepen. Bij het verdiepen van dit vlak, vonden wij nabij de profielwand een stuk leer voorzien van diverse bandjes met gaatjes. Er komt ook zwart houtmateriaal uit dit spoor dat niet verkoold is.

In deze week zijn wij ook begonnen met het uitzetten van de meetlijnen, zodat er een begin gemaakt kon worden met het optekenen van de zuidelijke profielwand.

Op 21 juli (Nationale Feestdag) tekenden Michaël (jobstudent) en ik zelf de hele dag, dit omdat je nooit weet wanneer het weer opeens omslaat.

De vierde en laatste week van deze noodopgraving concentreerden wij ons op het optekenen van alle sporen. Tevens besloot ik nog een klein stuk af te graven ten noorden van muur 001 en daaruit bleek dat deze sterk aangetaste funderingsmuur doorliep in de profielwand en een hoek maakte naar het westen. De profielwand en de trap in deze wand werden dus voor een deel afgegraven. Door deze vondst hebben we een tweede kleine binnenruimte opgegraven.

Conclusie

Het zal duidelijk zijn dat er in het westen van de put funderingsmuren van een utiliteitsgebouw werden opgegraven. De muren liggen in de uiterste westhoek van de put, en daardoor was het nauwelijks mogelijk een goed beeld van de omvang van het gebouw te krijgen. Voordat ik met de opgraving begon had ik eigenlijk gedacht dat de muren meer naar het oosten zouden doorlopen. Dit idee kan op basis van de huidige opgraving herzien worden. Bij het opnieuw bestuderen van de kaart van Hollar en van der Stock, blijkt ook dat de gebouwen die in de 17de eeuw op deze plaats stonden doorliepen tot aan de westelijke vijver.

Steengoed

Het opgegraven aardewerk (steengoed) behoort tot de luxeceramiek. Steengoed onderscheidt zich van ander aardewerk doordat het zeer hard gebakken is en geen vocht meer doorlaat. De klei voor het steengoed is vooral afkomstig uit het Duitse Rijngebied en Westerwald (vanaf 1590) en het vormt een belangrijk archeologische bron voor middeleeuwse en post-middeleeuwse sites.

De steengoed typologie maakt men zowel op basis van de kleuren die ontstaan op basis van baktechniek en toegevoegde producten als aan de hand van de versiering.

Van de verschillende aangetroffen stukken aardewerk, lijkt één schaalte te behoren tot het Siegburg waar. Het oppervlak van Siegburg bestaat dikwijls uit karakteristieke oranje-bruine vlekken die ontstaan zijn door verglazing van de klei. Een karakteristiek product voor het Siegburg is het lage, open drinkschaaltjes op een kleine uitgeknepen standvoet. Het is een dergelijk drinkschaaltje dat wij hebben opgegraven en het kan toegeschreven worden aan het tijdvak van de tweede helft van de 14de eeuw tot circa de eerste helft van de 16de eeuw.

Tevens werden er een aantal stukken bruin steengoed opgegraven onder andere bodems. Het viel op dat deze bodems van deze voormalige kruiken bestonden uit gegolfde standvoet en dat is karakteristiek voor het Raeren steengoed.

Raerenkruiken hebben een donkergrijs breukvlak. De kleur van de buitenwand van Raeren en Keulen is meestal donkerbruin maar lichtere varianten zijn mogelijk. Typisch voor Raeren zijn de baardmankruikjes en kruiken met geknepen voet, bolle buiken en cilindrische hals.

Dit karakteristieke steengoed kan gedateerd worden vanaf de tweede helft 15de eeuw tot aan de tweede helft 16de eeuw.

Tussen dit aardewerk werden echter ook 20ste-eeuwse stukken porselein aangetroffen uit Maastricht.

Op basis van de beperkte vondsten, kunnen wij niet met een definitieve datering voor de funderingsmuren naar buiten treden. Er kan slechts opgemerkt worden dat er middeleeuws luxe aardewerk in de directe omgeving van de muren werd opgegraven.

Een andere vondst die verdere aandacht verdient betreft het leren object, momenteel ondergebracht in het depot van het VIOE. Het VIOE zal dit object een conserverende behandeling geven zodat het in de toekomst tentoongesteld kan worden in het Kasteel van Groenendaal.

Naast dit verslag is er een dagboek bijgehouden en een fotoverslag van de opgraving gemaakt. De tekeningen van het vlak en de profielen werden aan de Dienst Monumenten en Landschappen overgemaakt.

De eerste werkdag met de graafmachine
en twee jobstudenten was op 4 juli 2006.

DAGBOEK OPGRAVING GROENENDAAL JULI 2006

Voorgeschiedenis

Op 29 juni 2006 werd ik door de heer D. Matthijs van de Afdeling Gebouwen gebeld, omdat er zich klaarblijkelijk problemen voordeden met de gestelde termijn waarin de archeologische dienst (Monumenten en Landschappen hierna aangeduid als M&L) de voorziene opgraving te Groenendaal kon uitvoeren. Het bleek blijkbaar niet mogelijk om vroeger dan half augustus te starten, daardoor zou de uitvoeringstermijn van de al eerder vertraagde werken opnieuw in het gedrang komen.

Daarom werd er aan mij gevraagd of ik op zeer korte termijn een noodopgraving kon begeleiden. Dit dient mede gezien te worden in het kader van het feit dat het de laatste week voor het bouwverlof was en dat men nog kon beschikken over de graafmachine. Gezien het oppervlak was het gebruik van de graafmachine zeker noodzakelijk.

Ik was totaal niet op deze vraag voorbereid en zou op maandag 3 juli naar de werfvergadering komen om meer details te vernemen. Op deze vergadering was niemand van de afdeling M&L aanwezig en er bleek in feite erg weinig tijd voor praktische archeologische zaken gereserveerd te zijn. Zo informeerde ik naar de exacte afbakening van de put en die zou er al min of meer staan. In het midden van de houten afbakening had men een stuk draad gemonteerd en ik moest niet verder graven dan deze hoeken.

Eerder deze maand (juni) was er al een proefsleuf door M&L gegraven. De sleuf was relatief lang, maar ook hier leken geen hoekpunten voor uitgezet te zijn en er was geen aandacht aan de profielen geschonken.

Noodopgraving 4 juli 2006

Deze noodopgraving vindt plaats ten zuiden van het beschermde monument dat bekend staat onder de naam het 'kasteel van Groenendaal' op de Duboislaan 1 in Hoeilaart.

De locatie bevindt zich ten zuiden van het kasteel met het kadasternummer 1ste afdeling, Sectie B 1145 G. Op deze plaats zal een nieuw gebouw opgericht worden en daardoor zal het archeologische erfgoed dus definitief verloren gaan. Daarom is er nu een beperkte tijd voor een noodopgraving gereserveerd en kan er tijdens het bouwverlof gewerkt worden.

Opentrekken van de put

Er werd gewerkt vanuit de westelijke richting naar het oosten, parallel aan de eerder getrokken proefsleuf van Katrien van Izegem (M&L). Tijdens een deel van de morgen was Dirk Pauwels van (M&L) aanwezig om assistentie te bieden bij het voorbereiden van het werkvlak. Om 10.00 kwam ook Els Patrouille ter plaatse van M&L, omdat zij meende dat er vandaag werfvergadering was. Die bleek echter op maandag te hebben plaatsgevonden. Els en ik hebben afspraken gemaakt over plaatsbezoeken van haar of Dirk Pauwels om de voortgang en eventuele opduikende moeilijkheden te bespreken. Via het Agentschap voor Natuur en Bos werden er twee jobstudenten Michaël Craps en Ward van Roy ter beschikking gesteld.

Bij het opentrekken van de put troffen wij slechts aan de zuidkant muren aan (zie fotodossier en tekeningen) gelegen op de plaats van een voormalige garage. Laatstgenoemde muur hebben wij nader bekeken, maar rust op een puinlaag en bestaat uit een klein type baksteen. Een moderne watertoevoer loopt onder deze muur door en het is een recente constructie. Ter versteviging van de putwanden, besloten wij deze extra versteviging te laten staan. De plaats van deze muren lijkt te corresponderen met de voormalige garage.

Voorts verdiepten wij (twee jobstudenten assisteren) rondom de muren aan de westkant van de opgraving. Wij stuitten op de volgende vondsten: geglazuurde fragmenten van tegels, een geribde rand van een kruik, een stuk glas en botmateriaal.

Ter hoogte van het eerste gebouw van het kasteel (oosten) is erg veel verstoorde grond aangetroffen en er liepen allerlei nutswerken door dit deel van de site. Omdat de uitgegraven kelders van het kasteel hier vlak naast liepen is er nauwelijks iets van archeologische waarde op die plaats te verwachten.

Vier juli werd door de weerkundigen tot de warmste dag van het jaar uitgeroepen.

Woensdag 05 juli 2006

Aanwezig twee jobstudenten Michaël Craps en Ward van Roy.

Vandaag werd er verdiept rondom de gevonden muurvlakken in het westen van de put.

De smalle oost-west (nr.002 opgedeeld in een west en oostelijk deel) funderingsmuur is slechts 0.46 cm breed en vormt een hoek met een brede noord-zuid (001) lopende funderingsmuur van 1.10 breed.

Aan de noordkant van de oost-west muur werden twee vloerniveaus herkend (zie fotodossier). Deze vloertegels bevinden zich in muur nr. 003-west maar niet aan de oostkant van muur 003.

Aan de zuidkant van dezelfde oost-west muur (nr.003-west) lopen deze vloertegels niet door. Wel werden er rond dit oppervlak meermaals fragmenten van gelijksoortige geglazuurde vloertegels teruggevonden.

Aan de oostkant van de muur (001) werd er verdiept tot circa 1.75 gemeten vanaf het maaiveld gemeten met een meetstok. Wij beschikten op dit moment van de opgraving nog niet over een theodoliet en behoorden dus op een andere wijze een idee van de diepte te geven. Op dit niveau verschijnt het grondwater.

Aan de oostkant van de noord-zuid lopende muur nr. 001 werd een bodem van een geglazuurde aardewerk pot opgegraven. De rand is op regelmatige plaatsen ingedrukt (zie fotodossier). De brede muur 001 bevat een dikke mortellaag en daardoor zijn de bakstenen en andere verwerkte materialen aan de oostkant nauwelijks te herkennen.

Muren in het meest westelijke deel van de put.
Het valt op dat de breedte van de muren sterk verschilt en dat er een verstoring kan worden waargenomen 4/7/06.

Noordelijke putwand nr.008 met recente baksteenstructuren.
Resultaten eerste opgravingsdag, 4/7/2006.

Funderingsmuur 001, aan de oostkant is het nog erg vochtig.
Daarom werd er met behulp van een houten balk verdergewerkt.

Kops baksteenmetselwerk nr.003-west. Er kan al waargenomen worden dat deze muur verstoord is.

Aan de westkant van de muur valt het op dat er her en der aanzienlijke stukken ijzerzandsteen in de muur zijn verwerkt, maar op een weinig regelmatige manier.

Binnen de omgrenzing van de twee muren aangeduid als vlak (nr.004) werd redelijk wat botmateriaal aangetroffen en recente stukken aardewerk. Bovendien werd er een groot stuk witte natuursteen gevonden.

Doordat het grondwater overvloedig aanwezig is, is de grond erg zwaar en kan er maar moeilijk op een degelijke wijze horizontaal gewerkt worden.

's Morgens was het een beetje betrokken, maar 's middags was het opnieuw warm.

Een groep aannemers is begonnen met de voorbereidingen en boringen ten behoeve van het verlagen van het grondwater.

Dit zorgt voor overstromingen aan de bovenzijde van de put.

De opzichter Julien van de firma Pit, was maar kort aanwezig en de man van de kraan heeft dus nauwelijks voor ons gewerkt. Hij heeft 's morgens de aarde opzijgeschoven, maar in de put zelf niet tot nauwelijks verdiept.

donderdag 6 juli 2006

Aanwezig twee jobstudenten Michaël Craps (?) en Ward van Roy.

Dirk Pauwels (M&L) was om 8.00 ter plaatse om verder advies te geven over de wijze waarop wij best konden continueren. Hij raadde aan met behulp van de graafmachine over het gehele oppervlak nog geleidelijk aan een halve meter te verdiepen. Na een telefoontje met Danny Matthys bleek het snel mogelijk te zijn om de machinist van de graafmachine verder voor ons te laten werken. Hij werkte van 9.15 tot 11.30. Tijdens het verdiepen kwam er opnieuw veel grondwater omhoog. Bij het verdiepen stuitte de machinist op een niet verstoorde gele zandlaag. Richting het oosten kwam een zwarte laag nr. 009 met veel scherven aan het oppervlak. Omdat deze laag zich in een veel te vochtige grond bevond, hebben wij hier vandaag geen verdere aandacht aangeschonken.

We werkten verder in onze kleine put (nr. 004) rondom de teruggevonden muren. De bemaling is in werking gebracht en dit zorgt ervoor dat het waterpeil geleidelijk aan zal dalen.

De fundamente van de brede muur nr.001 (1.10) eindigen op een zandlaag. Dit zorgt ervoor dat wij met een muurhoogte van 0.80 m te maken hebben.

Voor beide muren geldt dat zij zeer onregelmatig van vorm zijn. Een klein deel van de oost-west muur nr. 003-west, kan beschouwd worden als een beter gemetselde muur. Vooral aan de uiterste westkant kunnen de kopse kanten van de bakstenen waargenomen worden. In het midden is deze muur echter zwaar verstoord en vandaag heeft Michaël de losse vullaag daar geleidelijk aan verwijderd. De bakstenen aan de noordkant van de muur (drie lagen) liggen in een regelmatig verband. Meer naar het oosten van deze smalle muur, verslechtert de toestand en samenstelling van de muur. Er zitten bovendien aanzienlijke stukken ijzerzandsteen verwerkt in de noordoost- en zuidoostkant van de muur.

De kwaliteit van de muur (nr.001) is uitermate onregelmatig. Buiten het feit dat het een erg brede funderingsmuur is, valt de verscheidenheid aan steensoorten op. Zo komen er bakstenen (kops gelegd), natuursteen, en allerlei afmetingen ijzerzandsteen in voor. Het onregelmatige karakter van de muur heeft men geconsolideerd met een dikke laag zandkleurige mortel. Deze mortellaag is zowel aan de oost- als westkant van de muur waar te nemen.

Vondsten: Ward trof in vlak 004 een schedel van varken aan.

Michaël vond aan de noordkant van muur 002 en 003 enkele fragmenten geglazuurd aardewerk, onder andere een stukje steengoed met een blauwe lijndecoratie.

Tevens werden er een paar stukjes licht groen glas gevonden en wat houtskool.

De diepte van de put bedraagt nu vanaf de door de aannemer aangebrachte stok 3.10 m., gemeten vanaf het maaiveld circa 1.80 m.

Het weer is licht bewolkt, maar 's middags werd het opnieuw warm.

Bezoekers: het hele Lens team uit Hasselt kwam het Kasteel nog eens bezoeken voor het bouwverlof.

Tevens komen van het Agentschap Natuur en Bos: Lucien Ghysels, Patrick Huvenne en Jean dikwijls langs om te zien of alles goed verloopt en of wij nog zaken nodig hebben. De logistieke ondersteuning is dus goed verzorgd.

Vrijdag 7 juli

Aanwezig Ward en Jan.

Ter hoogte van de aansluiting van het eerste en tweede lagere gebouw is aan de noordkant een aanzienlijke zwarte laag nr. 009 waar te nemen. In deze laag vonden wij ongeveer één emmer vol met tegels en onder de tegels lagen gebroken leien. Er werd eerst met de troffel en spade gekeken of er een consistentie in de laag was waar te nemen. Daar dit niet het geval bleek te zijn, hebben wij nog circa 30 cm verdiept over het gehele oppervlak. Het water kwam direct weer aan het oppervlak naar boven.

Achter muur nr.001 is nu een egaal gele zandlaag aanwezig.

Els van M&L kwam langs en suggereerde de nodige werkzaamheden (o.a. schaven en rechtmaken van de profielen). Een van de bemerkingen richtte zich op het volledig gelijkmatig schaven van het oppervlak. Dit bleek echter gezien de beperkte tijd en het sterk verstoorde oppervlak niet op alle plaatsen haalbaar.

De profielwanden bevatten enorm veel verstoorde grond en zijn dus niet gemakkelijk recht te maken, er werd ook voorgesteld alle wanden op te tekenen. In een latere fase zal blijken dat er aan al deze wensen gevolg werd gegeven.

Uit het zuiden gefotografeerde muur nr.003-west

Muur nr.003-west vanuit het noorden gefotografeerd.
Op twee niveau's kunnen er geglaazuurde vloertegels tussen de bakstenen herkend worden.
De tegels lopen niet door aan de zuidkant van de muur.

Nogmaals de vochtige oostkant van muur 001.

Op deze foto kan goed gezien worden hoe er de eerste dagen sterk rekening met het stijgende grondwater gehouden moest worden. Achter het water zien wij de recente zuidelijke bakstenen muur nr.007.

De werkcondities konden zeker de eerste dagen, niet ideaal genoemd worden. De putafbakening was vrij slecht uitgezet en het grondwater steeg snel tijdens het verdiepen van de put.

Vanaf donderdag 6 juli startte de onderaannemers met de bemaling rond het gebouw. Dit zorgde eerst voor een overstroming aan de bovenrand van de put maar geleidelijk aan stabiliseerde de situatie.

Dinsdag 11 juli Vlaamse Feestdag.

Aangezien de aangekondigde buien niet kwamen, heb ik de muren verder schoongemaakt en op een aantal plaatsen nader verdiept. Ik haalde een laagje bakstenen weg om de tegels onder de muur 003-west beter te kunnen aanschouwen. Enkele foto's gemaakt.

Donderdag 13 juli

Aanwezig, Michaël en Wim, en meneer Yves Goffin, vanaf 12.00 versterkte Jan ons team met zijn al eerder geleverde tractor om de grond van punt A naar B te rijden. Ward is tot maandag ziek.

Contact opgenomen met Dirk Pauwels en een afspraak gemaakt voor maandagmorgen 8.00. Ondanks het feit dat de graafmachine vorige week een pad had voorbereid, bleek het erg moeilijk te zijn om met de tractor over het smalle pad te rijden. Meermaals zat Jan vast en helde de tractor sterk over.

Wij hebben ons vandaag ter hoogte van het vlak 004 beziggehouden met het uitgraven tot aan het zandniveau (funderingsniveau). Verder concentreerden wij ons op het egaliseren van de profielwanden. Yves ('s morgens aanwezig) werkte aan de brede zijmuren en concentreerde zich op een stuk natuursteen in de muur.

Morgen zal ik beginnen met het tekenen van de profielwanden, nummeren van de muren, en bestuderen van de vondsten.

Vrijdag 14 juli '06

's Morgens waren Michaël en Wim aanwezig. Langs de muren hebben wij tot op het zandniveau verdiept (nr.004) daardoor kon de hoogte van de funderingsmuren aan alle zijden op 80 cm worden vastgesteld. Aangezien er in dit vierkant geen vloer aanwezig is, was het niet nodig dit vlak volledig tot de zandlaag uit te graven.

Vanaf de gevel meette ik de lengte na vanaf het hoofdgebouw naar de zuidelijke hoog gelegen baksteen constructie nr.007. Dit leek namelijk sterk op de positie van de voormalige garage. De lengte bedraagt 9.00 meter en zou volgens het plan van het gelijkvloers 9.30m. moeten bedragen. Maar de plaats correspondeert met de positie van de voormalige garage.

Er werd verder gewerkt aan de profielen, en de eerste profielwand (westelijke) werd opgetekend.

Vanaf 12.30 kregen wij versterking van tractor chauffeur Peter en Jan uit Limburg. Tevens kwam Yves Goffin, hij werkte verder aan het verdiepen langs de muur tot aan de zandgrond en aan het schoonmaken van de zij- en bovenkanten van de muur.

We hebben de zandgrond ten oosten van muur nr.001 geschaafd. Er dient echter opgemerkt te worden dat dit een weinig zinvolle tijdsbesteding is omdat er geen beduidende sporen waargenomen konden worden.

Ten noorden van de smalle gemetselde muur (nr. 003) hebben we verdiept. Met behulp van emmers gooiden we de zware kleigrond in de kruiwagen en vervolgens in de laadbak van de tractor.

Het was een zeer warme middag boven de 30°C en ik vond dat de verschillende deelnemers ondanks dit warme weer goed en hard doorwerkten. Er werden vandaag nauwelijks vondsten aangetroffen.

Zaterdag 15 juli '06

Ik kwam kort ter plaatse en constateerde dat ons schoongemaakte vlak, voor een deel vol vuil lag.

Woensdag 19 juli 06

Els Patrouille M&L kwam voor een evaluatie en bespreking van de nog uit te voeren zaken ter plaatse. Bovendien leende zij mij de nodige materialen uit (meetlinten, papier, zakken, waterpasje). Volgende adviezen werden naar voren gebracht, verder verdiepen langs het putprofiel 009 alwaar zich de zwarte laag bevindt met geglazuurde pannen, leien en hout. In deze zeer dikke laag die moeilijk te verwijderen is, bevindt zich zoals al eerder werd opgemerkt een concentratie aan materialen. Bovendien moest het vak ten zuiden van dit spoor nader geschaafd worden zodat het in de vlaktekening opgetekend kon worden.

Tot circa 11.00 werkte wij aan het uitzetten van een meetsysteem met behulp van een X en Y-as. Met behulp van de stelling van Pythagoras maakte wij een hoek van 4/3/5 meter en sloegen haringen in de grond. Vervolgens enkele maten voor de vlaktekening uitgezet, maar de hitte speelde mij vandaag ook parten.

De recente muren met spoornummer 007 bestaat uit een klein type bakstenen met een lengtemaat van 17 cm.

Vandaag steeg de temperatuur tot 35°C en het was nauwelijks mogelijk zware inspanningen te doen, met behulp van een eierwekker werden wij regelmatig gewaarschuwd voor een drink- en schaduwpauze.

'S middags troffen wij bij het verdiepen van laag 009 een aanzienlijk stuk leder aan (zie fotodossier) een deel is verwijderd een ander groot stuk hebben wij laten zitten en hier zal morgen aan verder gewerkt worden.

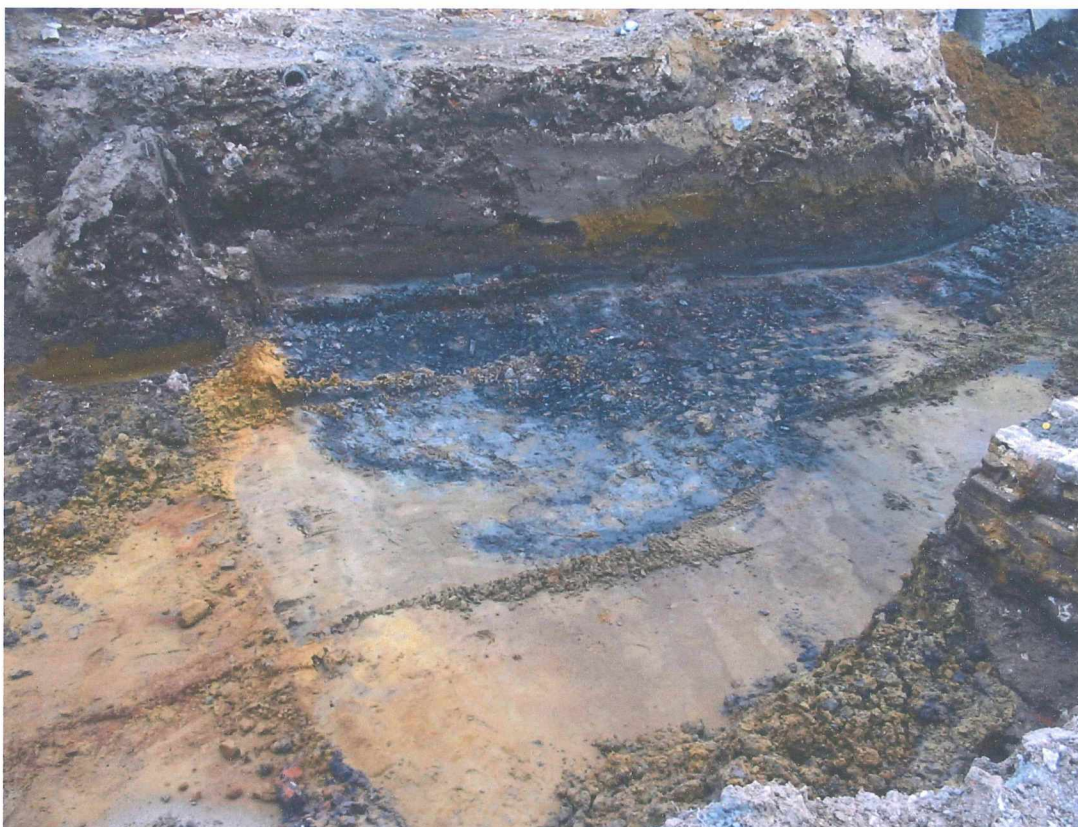
Er lijken koortjes met gaatjes aanwezig te zijn, rondom vonden wij ook een stuk botmateriaal en veel zwart hout. Het hout is niet tot houtskool omgevormd, maar de nerven van het hout zijn nog goed waarneembaar.

Donderdag 20 juli 06

In verband met de warmte zijn wij om 7.00 begonnen, het was koeler maar erg vochtig.

Aanwezig: Michaël, Ward en Luuk ('s morgens).

Rond half 9 regende het kort en hebben wij even moeten schuilen.

Tussen de 1ste en 2de travee, werd een zwarte stortlaag nr.009 aangetroffen.
De bovenste laag bestond uit geglazuurde dakpannen en daaronder werden vele stukken leistenen gevonden.
7 juli 2006

Aangezien 7 juli de laatste dag voor het bouwverlof was,
werd er nog 30cm met de graafmachine verdiept.
We stuitten op een zandlaag die tevens functioneerde als de funderingslaag nr. 006 voor de teruggevonden n-z lopende muur.

Op de muur 002 ligt een aanzienlijke puinlaag van zeker 30 cm.

Foto genomen vanaf de zuidkant van de muur. Hier kunnen de 3 lagen regelmatig kops gelegd metselwerk worden waargenomen. Ten zuiden van dit metselwerk is een brede funderingsmuur zichtbaar 002.

De meest westelijke hoek van muur 003 bestaat uit bakstenen waartussen een laag vloertegels is verwerkt.
Gezien vanuit het noordoosten.

Op 11 juli werd de bovenste laag bakstenen verwijderd om een idee van de afmetingen van de tegels te krijgen.

In het midden van muur OO2 bevinden zich aanzienlijke stukken ijzerzandsteen.
De loop van de muur is hier o.a. verstoord doordat er een riool onder de muur is aangelegd.

Aan de oostkant van de funderingsmuur 001 zijn de onregelmatige blokken ijzerzandsteen zichtbaar.
Tevens kan de rioolpijp hier herkend worden. 11/06/06.

Donderdag 13 Juli, foto richting het westen van de steeds beter vrijgelegde funderingsmuur nr.001 en de w-profielen.

13 Juli, de zuidelijke profielwand. De verschillende lagen kunnen goed waargenomen worden. Let op het dikke pakket puin.

21 juli optekenen van de profielen.
Op de tweede foto is zichtbaar
waar het lederen object
zich onder stukken plastic bevindt.
Laag 009 in noordelijk deel put.

26 juni noordelijk deel van het noord profiel afgegraven.
We vonden zowel de continuering van muur nr.001 en een nieuwe funderingsmuur die naar het westen loopt.

Bovenzijde van muur 001, aansluitend op muur 0012.

Boodschap van Els Patrouille, zij kon niet ter plaatse komen en had Dirk Pauwels M&L getelefoneerd om de nodige hoogtemetingen te komen nemen of anders het waterpas te komen afleveren. Het waterpas ontvingen wij echter die week niet meer.

Tevens kwam meneer Goffin ter plaatse. Ward en Luuk hebben langs de zuidwand het profiel van spoor 007 rechtgemaakt en tevens het grondvlak. Dit was zwaar werk, want er zaten veel bakstenen in dit muurvlak. Uit deze hoek kwamen de nodige vondsten aan het oppervlak: botmateriaal, steengoed, tanden van evertzwijn etc.

Michaël en ikzelf tekende het zuidelijke profiel, we zijn de tekening begonnen vanaf het spoor 007 en werkten naar het westen toe (lengte 13,34m.).

'S middags verscheen de veiligheidscoördinator en ik heb gezegd dat alles goed ging en dat we door het pompsysteem in goede condities konden opgraven. Hij wilde nog beginnen over de hoogte van de putranden en eventuele verstevigingen, maar gelukkig konden we het onderwerp op een goede wijze afsluiten.

Michaël en ikzelf zullen op de Nationale Feestdag 21 juli verder werken aan de tekeningen. Aangezien wij niet weten of het weer volgende week nog altijd droog zal zijn, leek mij dit verstandiger. Michaël ging met dit voorstel akkoord en zal deze werkdag recupereren op maandag 24 juli. Eén en ander is natuurlijk in onderling overleg met Michaël en Lucien Ghysels uitgevoerd.

Nationale Feestdag 21 juli

Ter plaatse 8.30, samen met Michaël profielen getekend. Het bleek opnieuw een erg warme dag.

We kregen bezoek van Jan uit Leuven met zijn vrouw en twee kindjes, verder van de boswachter die dienst had regio Tervuren.

We hebben zowel het noordelijk als zuidelijk profiel getekend. Meneer Goffin is niet gekomen, maar blijkbaar had hij zich van dag vergist en bedoelde hij zaterdagmiddag.

Aan het einde van deze tekendag hebben Michaël en ik nog wat verder gegraven aan het lederen object. Het zal moeilijk zijn dit zonder beschadiging uit de grond te halen en nog lastiger om het goed te conserveren. Ik zal maandag eens bellen met het Vioe, voor nadere adviezen en oplossingen.

Zaterdag 22 Juli

'S middags nog even verder gewerkt aan muur 001. De enorme blokken zandsteen blijken namelijk op een erg onregelmatige manier verder richting het noorden te lopen. Mogelijk is het daarom aan te raden deze niet opgegraven hoek, voor de zekerheid toch nog uit te graven, zodat er iets meer duidelijkheid over deze constructie ontstaat.

Meneer Goffin was de muur aan het optekenen en stelde voor dat hij ook wel in wilde staan voor de registratie van de vondsten. Dit moeten wij dan nog eens afspreken met Werner Wauters of met Els.

Woensdag 26 juli

Aanwezig Jan, Wim, Ward en Michaël.

Bezoek van Els, zij kwam langs met het waterpastoestel, zodat wij in situ de noodzakelijke hoogtemetingen konden nemen. De heer Vossen kwam ook onverwachts op bezoek en heeft toegezegd vrijdag a.s. ter plaatse te komen voor de eindevaluatie.

's Morgens werd er gewerkt aan het vrijleggen van het naar het noorden doorlopende deel van de funderingsmuur 001, tevens bleek bij het rechtmaken van het noordelijke profiel richting het westen dat de muur daar een hoek maakte. De funderingsmuur bestaat uit aanzienlijke stukken natuursteen. De stukken steen zijn talrijker en groter van afmeting dan tot nog toe werden aangetroffen.

Uit de putwand werd een deel van een smalle, bruine glazen fles met een diepe bodem aangetroffen.

Ward schaaftte het oppervlak ter hoogte van spoor 007 en vond daar verschillende afmetingen spijkers.

Weercondities, het was opnieuw een tropisch warme dag, maar met af en toe een licht briesje.

Donderdag 27 juli

Met Michaël getekend, onder andere nieuwe vondst noordelijke muur en de muur die richting het westen doorloopt.

Bovendien westelijke profiel en oostelijk profiel naast garage getekend.

Verder het vlak getekend en hoogtemetingen op fotokopieën opgetekend.

Weercondities bewolkt maar nog altijd erg warm.

Vrijdag 28 juli

Met Michaël getekend. Bewolkt maar warm.

Vondsten gewassen en nog eens bekeken op belangrijkheid. Tevens via Lucien met het Bosmuseum gecontroleerd of zij de vondsten wilden hebben. Het Bosmuseum is geïnteresseerd in belangrijke vondsten met stukjes tekst, maar in het botmateriaal hebben ze geen belangstelling.

Afspraak met Els en de heer Vossen. Ik gaf een korte toelichting op het bouwhistorische dossier aan de hand van de studie uit 2004, ik concentreerde mij daarbij op de keldersituatie en aanbouw aan de zuidelijke gevel. Tekeningen getoond in de container.

Wij overliepen de site en ik toonde de nieuwe resultaten: namelijk nieuw deel van funderingsmuur 001 en oost-west muur nr.0011 in noordelijk profiel lopende richting het noordwestelijke deel van de put.

Alles werd in orde bevonden en dat betekent dat de site werd vrijgegeven voor de continuering van de bouwwerkzaamheden.

Aansluitend hebben Els en ik het stuk leder verwijderd en in een plastic bak onder water gezet. Er moet echter een oplossing gezocht worden voor de conservering van dit lederen object.

Els raadde mij vervolgens aan om op de plaats van het leder nog iets dieper te graven om te zien hoe het profiel hier verder loopt en op welk niveau de maagdelijke bodem begint.

Tevens adviseerde zij om nog enkele kleine sleuven langs de noordoostelijke muur aan te leggen ter controle van het niveau van de zandgrond op deze plaatsen. Dit werd uitgevoerd en het viel op dat de zandkleur hier veel licht geler van kleur is en dat het door het stort (leien, dakpannen, stenen etc.) op deze plaats bijna onmogelijk is om daar handmatig door te komen.

Na de lunch met Michaël nog wat verder aan de vondsten gewerkt, schoonmaken, selecteren en geadviseerd over welke stukken steengoed hij een korte tekst voor zijn stage bijdrage kan schrijven.

31/07/2006

Korte toelichting op de werfvergadering gegeven. Meneer Vossen stelde voor een vitrine in het gerestaureerde gebouw beschikbaar te stellen, zodat de vondsten in de toekomst min of meer in situ tentoongesteld konden worden.

Els ging met dit idee akkoord. Wij hebben de vondsten tijdelijk in de apsis van de kerk gelegd zodat ze niet per ongeluk van een tafel gestoten zouden worden.

Na een zeer warme maand is het prettig de werken op deze wijze te kunnen afsluiten.

Nog uit te voeren na de opgraving:

Tekeningen uitwerken

Verslag van de campagne maken met Katrien van Izegem werd voor de aanvang van de opgraving afgesproken dat circa 1.5 blz. afhankelijk van de resultaten voldoende zou zijn.

Dagboek uittypen.

Zuidoostelijk deel van de put, hier werd nauwelijks iets opgegraven. Te sterk verstoorde grond.

Foto richting het westen, het verhoogde gedeelte (rechts) functioneerde om de afgegraven grond te transporteren. Tevens ligt dit juist naast de afgebroken kelders van het gebouw.

Foto richting het oosten. Zandgrond in het vlak en daarachter een zwarte laag.
Links op de foto is een kuil te zien waar een groot lederen object werd opgegraven.

Zuid Profiel ten oosten van de garage-achtige constructie.

26 juni noordelijk deel van het noord profiel afgegraven.
We vonden zowel de continuering van muur nr.001 en een nieuwe funderingsmuur die naar het westen loopt.

Detail van de nieuwe muur nr.0012. Opvallend zijn de stukken witte kalksteen in deze muur.

Overzicht op de nieuw opgegraven muren. In de linkerhoek is een opening (verstoring d.m.v. riool) zichtbaar.

28 juli muur 0012 o-w lopende muur.

Muur 001 (n-z) en muur 0012

Tekeningen opgraving Groenendaal juli 2006

Op folie :

- A) Vlaktekening met spoornummers, schaal 1 :50
- B) Deel Zuidprofiel, schaal 1:20
- C) Detailtekening van de opgegraven muren in het westelijk deel van de put,
schaal 1:20
- D) Noordprofiel, schaal 1:20
- E) Aanzicht spoor 0011, schaal 1:20
- F) Profiel westelijke deel tot aan de hoek van de nieuwe w-muur, schaal 1:20
- G) Westelijk profiel langs spoor 004, schaal 1:20

Op kalkpapier:

- H) Detailtekening van de opgegraven muren in het westelijk deel van de put. Op deze tekening staan de afmetingen afgelezen op de baak genoteerd en de omgerekende hoogtes, schaal 1:20
- I) Zuidprofiel ter hoogte van de voormalige garage (spoor 007), schaal 1:20
- J) Zuidprofiel ten oosten van de voormalige garage, schaal 1:20

Losse tekening op mm. papier:

Detail van de muren in het westen van de put, getekend door Yves Goffin, schaal 1:20.

Voorlopige datering van de gevonden ceramiek

Stuk 1: Het betreft hier een soort drinkschaal of kom in lichtgrijze/witte ceramiek met een doorsnede van 11 cm. De randen hebben een lichtbruine of oranje verkleuring die waarschijnlijk door het bakproces wordt veroorzaakt. Deze bakers in steengoed werden in Siegburg geproduceerd. Typische kenmerken van dit steengoed zijn: crème of lichtgrijze kleur. Volgens mij is het bewuste stuk onder te brengen in de klasse van het 'Real Stoneware' dat volgens D. Gaimster vanaf het einde van de 13de eeuw wordt geproduceerd. De ceramiek is hier volledig gesinterd en er is geen verschraling zichtbaar. Tijdens deze periode gebruikten de pottenbakkers in Siegburg een klei zonder verschraling met enkel een natuurlijke aanwezigheid van kwartszand. Tijdens het bakproces worden temperaturen van 1200°C - 1300°C bereikt. De lichtgrijze, witte of crème kleur wordt verkregen door het oxiderende bakproces dat in deze periode op punt stond. De oranje gevlamde randen van het aardewerk zijn een gevolg van natuurlijke deposities van assen tijdens het bakproces en zijn typisch voor de productie van de 14de en 15de eeuw. De klei is hier volledig verglaasd¹.

Stukken 2 en 3: Het eerste stuk is een voet van een kan of kruik (schenkgerei). De voet heeft een diameter van ongeveer 11 cm en is aan de buitenkant bruin. De binnenkant heeft een deklaag en de breuk is donkergrijs. Het derde stuk is analoog maar groter en is maar voor iets meer dan de helft bewaard. Deze stukken zijn moeilijker toe te wijzen want zowel in Raeren, Langerwehe en Aken worden gelijkaardige kruiken gemaakt. De productie in Langerwehe bestaat voor het grootste deel uit kruiken. Deze hebben een donkergrijze breuk en een ijzerhoudende bruinkleurige engobe. Als er dan ook nog een zoutglazuur werd aangebracht gaf dit een patroon van grijze en bruine vlekken. De schenkkannen van Langerwehe hebben een handgeknepen standvoet. Langerwehe was vooral in de 14de en 15de eeuw een grote concurrent voor Siegburg.

Het aardewerk uit Raeren en Aken kende haar bloei in de 15de en 16de eeuw. De productie bestaat vooral uit schenkgerei. De breuk van dit aardewerk is donkergrijs. Tijdens de eerste helft van de 16de eeuw wordt er steengoed geproduceerd met een glanzend grijs glazuur met bruine vlekken. Het schenkgerei had toen een gegolfde standvoet. In de tweede helft van de 16de eeuw wordt een gelijkmatig bruin zoutglazuur aangebracht. Tijdens deze periode hebben de kannen een gedraaide, geprofileerde basis.

¹ D. GAIMSTER (ed.), *German Stoneware 1200 – 1900. Archaeological and Cultural History*, London, P. 35.

Het zijn zeker geen schenkkannen uit Keulen of Frechen: deze hebben wel een donkergrijze breuk en kunnen een bruin of bruingspikkeld zoutglazuur hebben maar de voet van deze kruiken is vlak en vertoont sporen van het touw waarmee de kruik van de draaitafel werd 'gesneden'. De in Groenendaal gevonden schenkanvoeten hebben een soort profiel ~~en~~ zijn hol. De pottenbakker heeft deze met zijn vingers gevormd.

Ook Westerwald valt af want het steengoed uit dit productiecentrum is grijskleurig door het reductiebakproces en heeft een vlakke geprofileerde voet.

Sporen nrs.	Groenendaal Juli 2006 PETRA BOEKSTAL	
OO1	noord-zuid geörienteerde funderingsmuur	
OO2-west	oost-west lopende funderingsmuur	de muur is verdeeld in westelijk deel ivm verstoring door rioolleiding
OO2-oost	oost-west lopende funderingsmuur	de muur is verdeeld in oostelijk deel ivm verstoring door rioolleiding
OO3-west	netjes gemetselde baksteen lagen 3 hoog	door verstoring opgedeeld in westelijk deel met vloertegels
OO3-oost	netjes gemetselde baksteen lagen	door verstoring opgedeeld in oostelijk deel
OO4	vlak tussen de muren OO1 en OO2 gelegen	
OO5	vlak ten noorden van muur OO2 en OO3 gelegen	
OO6	groot oppervlak ten oosten van muur OO1 gelegen	
OO7	recente muur zuidelijke putwand ter hoogte van vroegere garage	
OO8	noordelijke recente putwand mogelijk voor mazouttank of citerne?	
OO9	zwarte laag in noordoostelijk deel put	bestond uit geglazuurde tegels en daaronder leien.hier werd leder gevonden??
OO10	holte in het putvak OO4 hier werd het skelet van een varken in teruggevonden	
OO11	oost-west lopende funderingsmuur in noordelijk profiel in het westelijk deel van de put	

Opgravingen Kasteel van Hoeilaart (5 – 28 juli 2006)

Leren object

Vondstomstandigheden: leren object gevonden in kuil bij opgravingen aan Kasteel van Hoeilaart.

Historiek van de opgraving: oorspronkelijk zou de opgraving door het VIOE uitgevoerd worden, wegens omstandigheden moest de opgraving vroeger starten dan gepland en kon het VIOE de opgraving niet uitvoeren (omdat ze aan het opgraven waren in Dilbeek). De opgraving is uitgevoerd door Petra Boekstal, onder de wetenschappelijke leiding van Dirk Pauwels (VIOE).

Het object bestaat uit verschillende stukken leer. Tussen het leer was op verschillende plaatsen organisch (plantaardig) materiaal aanwezig (vb. zie fig. 6 en 8).

Momenteel wordt het object in een bak met water bewaard, maar dit is uiteraard geen ideale situatie.

Vraag aan het depot VIOE: hoe moet dit object verder bewaard worden en hoe kan het goed geconserveerd worden voor een evt. tentoonstelling achteraf (vanaf okt. 2007). **Mag het voorwerp binnenkomen in het depot van het VIOE zodat het op een goede manier kan verpakt worden** en evt. geconserveerd.

Vragen

- wat moet gedaan worden voor conservering?
 - hoe kan dit?
 - hoe moet dit leer verder behandeld worden?
 - wat kost evt. behandeling?
- wat zou de functie van het object kunnen zijn?
- wat is de vermoedelijke datering?

Foto's

Figuur 1: Vondst van het leren object bij maken van een coupe

Figuur 2: Vrijgelegde leren object

Figuur 3: vrijgelegde leren object

Figuur 4:Detail "handvat"

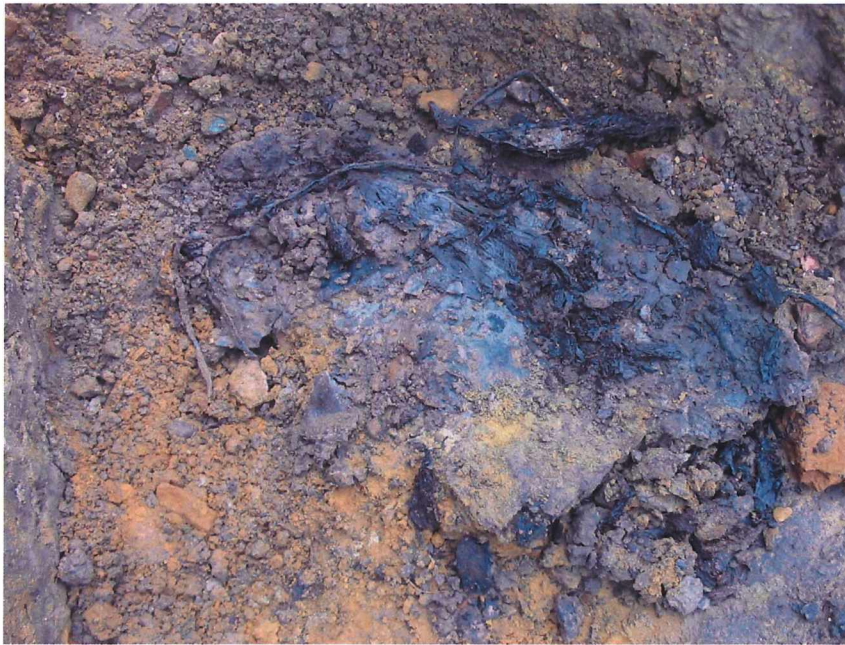
Figuur 5: leren object na wegnemen enkele stukken

Figuur 6: volgende fase wegnemen stukken leer

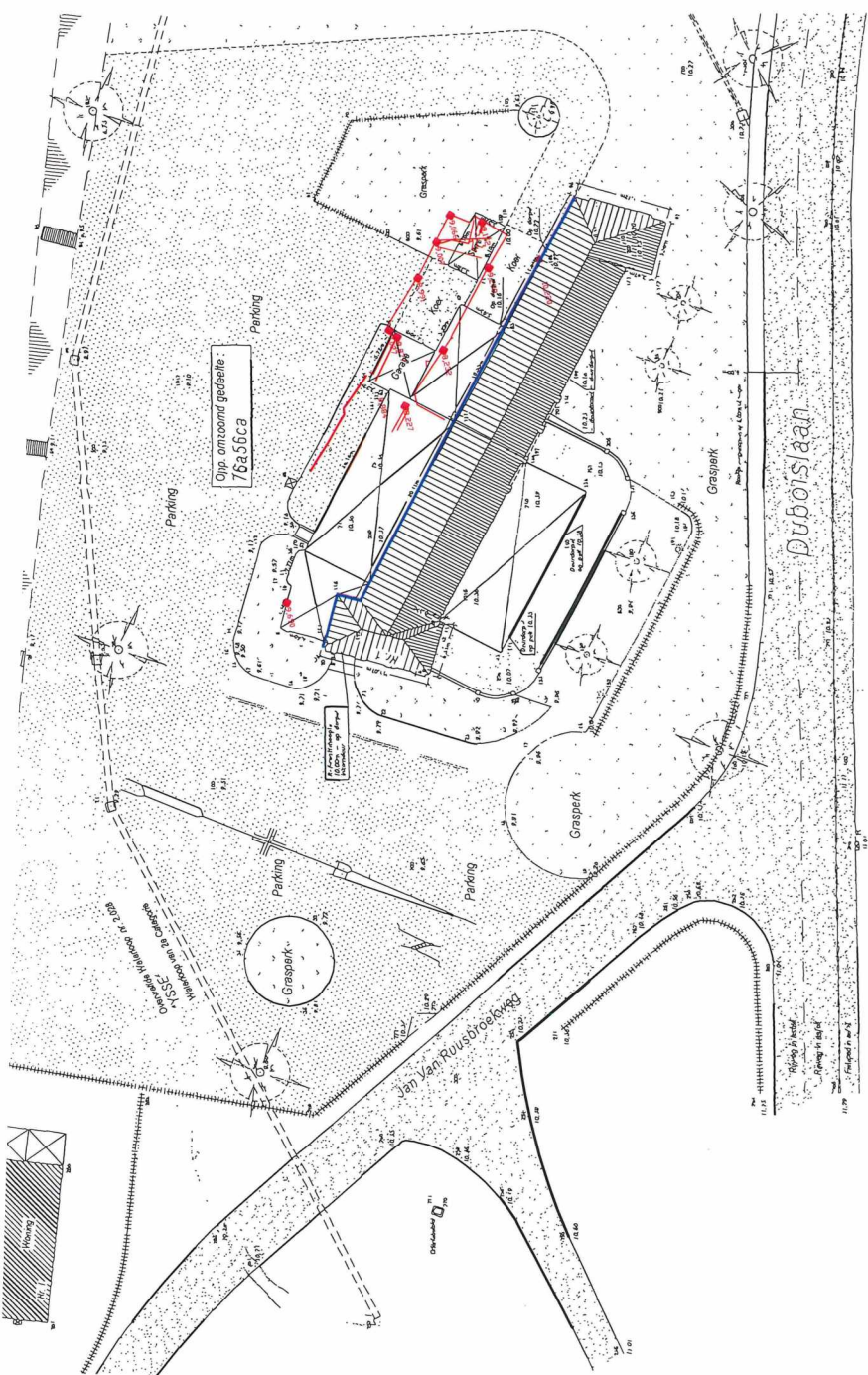

Figuur 7: verder wegnemen stukken leer

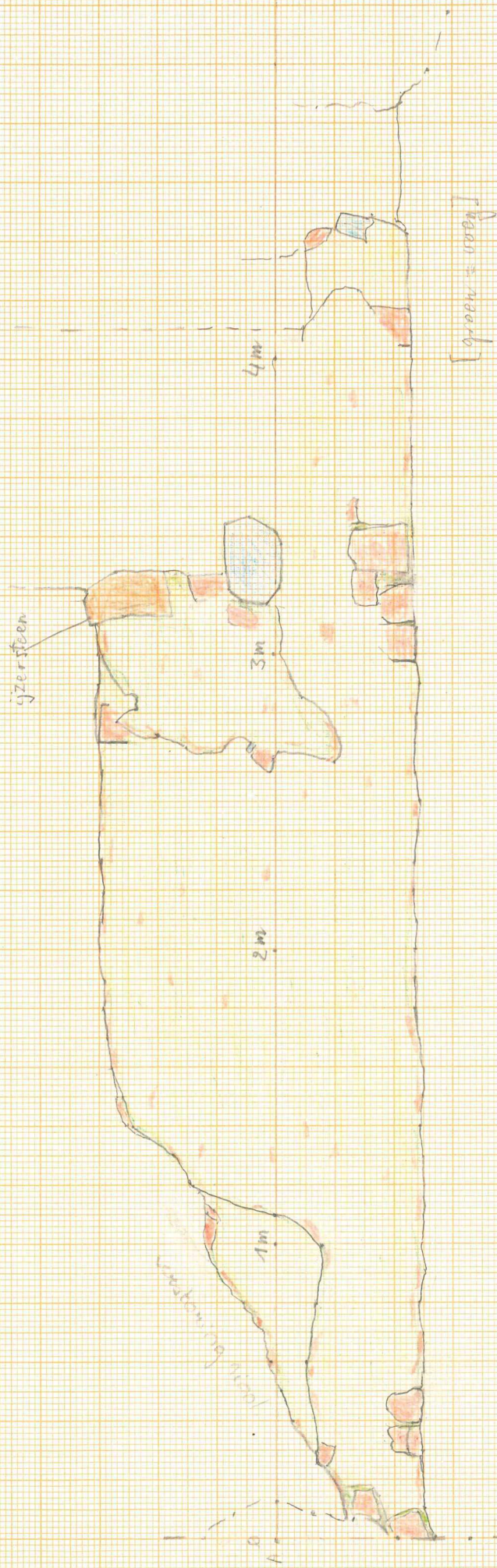
Figuur 8: overblijvende stukken leer

→ Joke
→ Dasiem.
→ Sabina a.

Zuidpluin Kasteel Groenendaal
 (voorw.) "Groenendaal"

1/20 (2 m = 5 m)
 OPTREKINGSPLAN (Y-Goffm)
 22/07/2006

toekomstige muur 001

2 fundering = 70 cm